

Uvođenje BAZELA II u Srbiji

Rezime: Krajem XX-og veka bankarski sektor u svetu je doživeo neočekivano visok nivo konsolidovanja, uporedo sa jačanjem svih oblika finansijske aktivnosti, a samim tim i povećanjem pojave rizika u bankarstvu. Tranzicija bankarstva u istočnoj i centralnoj Evropi odvijala se postepeno, a u Srbiji je taj proces bio posebno ubrzan od 2002. godine i može se očekivati da će se proces transformacije bankarstva u Srbiji na savremenim tržišnim principima zaokružiti u narednih nekoliko godina. Cilj ovog rada je da ukaže na značaj standarda Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju na bankarsko poslovanje u Srbiji. Predmet ovog rad je primena Bazela II, kao opšteg modela za upravljanje kapitalom i rizicima, zasnovanog na kvantitativnom modelu i nizom kvalitativnih rešenja, koja će na bazi predloženog modela implementacije moći da bude efikasno realizovana u bankarskom sektoru Srbije

Ključne reči: Bankarski sektor, primena Bazel II i upravljanje rizicima.

Summary: At the end of the XX century, the banking sector in the world had the unexpectedly high level of consolidation, along with strengthening of all types of financial activities, and therefore the increase of risk in banking. Transition banking in Eastern and Central Europe is taking place gradually, in Serbia the process was especially rapid since 2002. and will expect that the process of transformation of banking in Serbia in the modern market principles of a circle in the next few years. The aim of this paper is to point out the importance of standards Basel Committee for banking supervision in the banking business in Serbia. The subject of paper is the application of Basel II, as a general model for managing capital and risk, based on quantitative of model and a series of quality solutions, which will be based on the implementation of the proposed model can be effectively implemented in the banking sector in Serbia.

Keywords: Banking sector, implementation Basel II and risk management.

1. UVOD

U skladu sa Zakonom o Narodnoj banci Srbije (vidi /17/ član.3), pored osnovnog cilja – postizanje i održavanje stabilnosti cena, Narodna banka Srbije ima za cilj i očuvanje finansijske stabilnosti u Republici

* Rad je primljen 18.aprila 2010. godine i na zahtev recenzenata, bio je jednom na reviziji kod autora

** Megatrend univerzitet, Beograd e-mail mljubic@megatrend.edu.rs

Srbiji. Bankarski sektor predstavlja najveći i u tom smislu najznačajniji deo finansijskog sistema naše zemlje. Imajući u vidu značaj poslovanja i supervizije banaka u cilju očuvanja stabilnosti finansijskog sistema i posredno čitave nacionalne ekonomije, Narodna banka Srbije, u daljem tekstu NBS neprestano preduzima različite aktivnosti na unapređenju regulatornog okvira u cilju daljeg jačanja stabilnosti i dalje harmonizacije sa međunarodnim principima i standardima iz oblasti poslovanja i supervizije banaka. S tim u vezi, a u skladu sa preporukama Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju, u daljem tekstu BCBS, NBS je krajem 2007. godine započela proces uvođenja Bazel II standarda u Srbiji.

Naime, BCBS podržava implementaciju Bazel II standarda od strane supervizora zemalja širom sveta, ali u roku koje sami supervizori odrede kao optimalno, odnosno konzistentno sa njihovim supervizorskim prioritetima.

Od 2008. godine NBS je pristupila sprovođenju plana za uvođenje Bazel II standarda u Srbiji. S tim u vezi, formirana je Radna grupa u čijoj je nadležnosti izvršenje aktivnosti predviđenih donetom Strategijom i Operativnim planom, a planirano je da se do kraja 2010. godine donese sva neophodna regulativa, a da se od januara 2011. godine krene sa primenom izveštavanja u skladu sa Bazel II standardima.

Od trenutka kada banke usvoje novi način izveštavanja biće ostvarena korist na dva polja, najmanje. Kao prvo, bankama će se vratiti sredstva koja su uložile u materijalne i ljudske resurse, jer će konačno imati izveštaje koji ne ispunjavaju samo formu, već su zaista od velike koristi za donošenje odluka o iznosu kapitala koji će se izdvajati. Dok sa druge strane, supervizor će na bazi ovakvog izveštavanja imati u vidu jasnu sliku stanja u bankarskom sektoru, a samim tim će i sa njegove strane biti postignuta optimizacija kod donošenja odluka. Napred navedene koristi će biti ostvarene samo uz podršku adekvatnog kadra i tehnologije, na obe strane, kako kod banaka tako i kod NBS kao nacionalnog regulatora. Ohrabruje činjenica da su neke banke već krenule sa izradom sopstvenih modela radi povećanja preciznosti izveštavanja prema svojim maticama, čije je sedište najvećim brojem u zemljama EU.

Primena Bazela II u Srbiji biće olakšana, upravo zbog toga što 75% bankarskog sektora, mereno učešćem u ukupnoj bilansnoj aktivnosti bankarskog sektora, kod nas čine strane banke, čije „matice“ već primenjuju standarde Bazela II. Međutim, takav način prihvatanja već formiranih informatičkih rešenja dovode do izvesnih problema u Srbiji za koje Bazel nema odgovor. Uvoz informativnih rešenja u Srbiji na bazi Bazela doprinosi boljem implementiranju Bazela II, pošto su ali su na tom polju strane banke u prednosti u odnosu na domaće jer koriste sofisticirane i isprobane modele koje je neophodno prilagoditi, odnosno modifikovati za bankarsko tržište u Srbiji.

U skladu sa Strategijom uvođenja Bazel II standarda (vidi /10/ str: 1 do 5.) i Operativnim planom uvođenja Bazel II standarda (vidi /7/ str: 2 do 15.) planirana je puna implementacija Bazel II standarda od 1. januara 2011. godine, koja podrazumeva:

- dalje jačanje stabilnosti bankarskog sektora i finansijskog sistema;
- unapređenje procesa upravljanja rizicima u bankama i procesa supervizije zasnovanog na rizicima;
- jačanje transparentnosti i tržišne discipline;
- usklađivanje sa uslovima poslovanja na međunarodnom finansijskom tržištu;
- harmonizacija sa propisima Evropske unije - Direktivama EU 48/2006 i 49/2006;
- stvaranje jače veze između zahteva za kapitalom i izloženosti rizicima na nivou banke.(vidi /6)

U cilju daljeg jačanja stabilnosti finansijskog sistema Srbije i unapređenja funkcije supervizije NBS, kao supervizor banaka se trudi da usvoji i omogućiti primenu standarda Bazelovog komiteta za bankarsku superviziju.

Formiranje radnih timova u bankama (*npr. Radna grupa UBS za izradu metodologije za upravljanje operativnim rizikom, koja je i pod nadzorom NBS*), u Srbiji, za implementaciju Bazel II standarda i određivanje koordinatora za saradnju sa Radnom grupom tokom procesa implementacije Bazel II standarda je neophodno radi efikasnije implementacije Bazel II standarda. Neophodno je da sve banke formiraju radne timove za implementaciju standarda, kao i da u svakoj banci postoji koordinator za saradnju sa Radnom grupom NBS tokom procesa implementacije Bazel II standarda.

Izrada prvog nacrtu regulative je takođe veoma bitna za implementaciju Bazel II standarda u Srbiji. Radna grupa je uradila prvi nacrt regulative do kraja 2010. godine, a u procesu izrade nacrtu regulative posebna pažnja biće posvećena izboru diskrecionih prava supervizora koja će uvažavati specifičnosti pravnih, ekonomskih i finansijskih karakteristika i prilika u zemlji.

Implementacija Bazel II standarda u Srbiji je transparentan proces.

2. PRIHVATANJE OSNOVNIH BAZEL II PRINCIPA

Usvajanjem Bazelskih osnovnih principa efikasne kontrole banaka i njihovom implementacijom u domaću pravnu regulativu i praksu bankarskog poslovanja, stvoreni su uslovi za povezivanje srpskog bankarskog sistema u međunarodne tokove, a time i za porast rejtinga zemlje u međunarodnim finansijskim institucijama kao što su Svetska banka (WB) i Međunarodni monetarni fond (MMF).

Primena Bazela I u kombinaciji sa Osnovnim principima efikasne kontrole banaka izdatim od strane Bazelskog Komiteta za superviziju banaka nepobitno je donela dosta stabilnosti na finansijskom tržištu unoseći dodatne elemente sigurnosti u poslovanje banaka. Pored toga, Bazel I je uticao na promenu

globalne slike bankarskog sektora u Srbiji. Ovo se pre svega odnosi na banke koje nisu bile u stanju da odgovore pojačanim zahtevima kapitala i upravljanja rizicima, pa je njihov broj znatno smanjen. Neke od ovih banaka su kroz postupke statusnih promena spojene ili pripojene većim bankama koje svojim kapitalom, praksom u upravljanju rizicima i tržišnom pozicijom nisu imale problema da se prilagode promenjenim zahtevima poslovanja, dok je kod manjeg broja banaka morao biti započet postupak stečaja i likvidacije. Obaveznost Bazela I na Evropskom prostoru obezbeđena je ugradnjom u Evropske direktive o adekvatnosti kapitala (Capital Adequacy Directives – CAD), što znači da je njegova primena neophodna za zemlje koje planiraju da se usaglase sa Evropskim zakonodavstvom. Početkom 2005. godine, ponovo je izvršena ocena usklađenosti propisa iz oblasti bankarske supervizije sa Bazelskim Osnovnim principima efikasne kontrole banaka. BCBS je na nedostatke Bazela I, reagovao donošenjem novog Bazelskog sporazuma o kapitalu – Bazela II, koji se pre svega odnosi na međunarodno bankarstvo. Evropska komisija je odredbe Bazela II prilagodila domaćim kreditnim institucijama i investicionim kompanijama putem CAD3 (Direktive o kapitalnoj adekvatnosti – CAD3, donete 2005. godine), a ostale evropske zemlje (računajući i Srbiju) pokušavaju da to urade kroz svoje zakone i odluke. Evropska unija je počela primenu CAD3 u 2007. godini, odnosno 2008. godini. (videti/ 5 / str. 52-65.)

U pitanju su Osnovni principi efikasne kontrole banaka koji se odnose na bankarstvo u Srbiji.

Značajna usaglašenost pravne regulative sa Osnovnim principima stvorila je mogućnost za postepenu tranziciju ka Bazelu II, prvenstveno u oblastima upravljanja rizicima i adekvatnosti kapitala.

Donošenje Bazela II predstavlja jedan od najvažnijih događaja koji će obeležiti poslovanje bankarstva u ovoj deceniji. Iako je Bazel I imao pozitivne učinke na sigurnost poslovanja banaka, uočeno je da su u uslovima velikog broja inovacija i razvoja novih tehnika upravljanja rizicima potrebne radikalne promene.

Značaj Bazela II za zemlje koje teže članstvu EU i nalaze se u procesu usaglašavanja pravne regulative je veći, budući da je nova direktiva EU o adekvatnosti kapitala (CAD) u velikoj meri zasnovana upravo na principima Bazela II. Razlika između ova dva pravna okvira sastoji se u tome što se Bazel II odnosi na međunarodno aktivne banke, dok se direktiva EU primenjuje na sve kreditne institucije i investiciona društva u EU.

Bazel II se zasniva na fleksibilnijim i sofisticiranijim pristupima merenja kreditnog i operativnog rizika, što predstavlja novi način i pristup obavljanja kontrole poslovanja banaka.

Bez obzira na složenost standarda, njegova primena trebala bi doprineti stabilnosti finansijskog sektora, jer će kapitalni zahtevi utvrđeni novim metodama realnije odražavati visinu rizika kojima je izložena svaka pojedinačna banka.

Prilikom implementacije standarda Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju neophodno je voditi računa o određenim specifičnostima koje bi bile u skladu sa našim bankarskim tokovima, a da pri tom ne bi došlo do nagle promene koja bi izazvala konfuziju u bankarskom sektoru Srbije. (vidi /2/ str: 198-216.)

U poslednjih nekoliko godina kapitalni sporazum Bazel II postao je glavna tema interesa u bankarskom svetu. Bazel II sporazum, naslednik sporazuma Bazel I, definiše smernice za upravljanje glavnim činiocima vezanim za kreditni, operativni i tržišni rizik. Taj skup smernica osigurava da je adekvatnost kapitala – kapitala koji banka mora izdvojiti za pokrivanje nepredviđenih gubitaka – povezan s ključnim elementima bankarskih rizika. Zakonska regulativa u svetu, a posebno u zemljama članicama Evropske unije, definiše tačno određene rokove u kojima bankarske organizacije moraju zadovoljiti smernice sporazuma Bazel II.

Bitno je napomenuti da se implementacijom tih smernica menja način poslovanja banke, organizacija poslovnih procesa te radne procedure što iziskuje vrlo značajne finansijske i organizacione napore, posebno za manje i srednje banke. Usled toga postoji i mogućnost da se smernice sporazuma počnu doživljavati kao regulatorno opterećenje, a ne kao mogućnost unapređenja poslovanja, ali to je samo pretpostavka.

Bez obzira da li se banka odlučila za standardizirani ili IRB pristup (eng. Internal Ratings Based - IRB) zadovoljenja smernica sporazuma Bazela II od presudne je važnosti izgradnja odgovarajuće informatičke infrastrukture. Budući da sporazum Bazel II zahteva 3 do 5 godina praćenja podataka o klijentima za uspešan razvoj PD (eng. Probability of Default) modela, očigledno je da bez obzira na dinamiku implementacije IRB pristupa prikupljanje analitičkih podataka treba započeti što pre.

Sledom toga, ključni elementi implementacije sporazuma Bazel II na koje treba obratiti posebnu pažnju su:

- Odgovarajuća informatička arhitektura – izgradnja repozitorija grupisanih podataka na analitičkom nivou (najčešće skladišta podataka) za izveštavanje i modeliranje;
- Kvalitet podataka – definisanje kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja stanja podataka u transakcijskim sistemima banke. Zahvaljujući takvim pokazateljima moguće je preduzeti korake za ispravljanje grešaka i nadomestiti nepostojeće podatke.
- Analitički tim – unutar postojeće organizacione celine banke (npr. sektora upravljanja rizicima) ili kao zasebnu jedinicu potrebno je formirati tim stručnjaka različitih profila (finansije, IT, statističko modeliranje,...) koji će biti zadužen za analitičke delatnosti. Time se omogućuje akumulacija potrebnih znanja za sve aktivnosti vezanih uz pripremu podataka, izradu modela i regulatorno izveštavanje;
- Podrška Uprave – budući da implementacija zahteva značajnu promenu postojećih procedura i poslovnih procesa (npr. odobravanje kreditnih zahteva, proces naplate lošeg duga,...) od presudne je važnosti osigurati potpunu podršku Uprave banke pre preduzimanja tih aktivnosti.

Struktura Bazela II se temelji na tri osnovna stuba:

- minimalni kapitalni zahtevi;
- nadzor nad adekvatnošću kapitala;
- tržišna disciplina. (vidi /4 /str. 5.)

Stub 1 Bazela II određuje minimalne zahteve za kapitalom banaka donosi veću osetljivost na rizike. On uvodi novine u kapitalni okvir usklađujući minimalne kapitalne zahteve banke sa obimom i vrstom njenog poslovanja i prirodom rizika koji iz njega proizilaze. Stub 1 obuhvata minimalne kapitalne zahteve za tri vrste rizika: kreditni, tržišni i operativni rizik. Najznačajnije novine Stuba 1, u poređenju sa Bazelom I i njegovim dopunama, odnose se na tretman kreditnog rizika i uvođenje kapitalnog zahteva za operativni rizik, dok je tretman tržišnog rizika ostao nepromenjen. (vidi /3/ str. 94-108.) Stub 1 definiše pravila za izračunavanje kreditnog i operativnog rizika. U ovom standardu se nudi nekoliko opcija za izračunavanje kreditnog i operativnog rizika, tako da svaka banka može da izabere onaj način koji je najprimereniji njenim specifičnostima. Kapitalni zahtevi koji proizilaze iz Stuba 1 nisu dovoljni za pokriće ostalih rizika u poslovanju banke. Upravo iz tog razloga je Stubom 2 definisano da banka treba da vodi računa i o izloženosti ostalim rizicima, pa u skladu sa tim da osigura adekvatne kapitalne zahteve.

Bazel II, pored Stuba 1 koji se odnosi na definisanje minimalnog kapitalnog zahteva, svojom strukturom predviđa i postojanje Stuba 2. Stub 2 se odnosi na proces nadzora supervizora. Želja Bazela II regulative je da proces nadzora uz osiguravanje adekvatnosti kapitala banaka podstakne banke na razvoj i primenu boljih tehnika upravljanja rizicima. Supervizorima se dodjeljuju diskrecijska prava pri određivanju kapitalnih potreba banaka relevantnih za njihov poslovni i rizični profil. Suština Stuba 2 je osigurati optimalnu visinu kapitala u skladu s rizičnim profilom svake pojedinačne banke. Time se uvodi dodatna fleksibilnost pri primeni Bazela II. Kroz Stub 2 se procenjuje zadovoljavanje minimalnih uslova za napredne pristupe iz Stuba 1. (vidi /3/ str. 94-108.) Stub 2 predviđa da supervizor, ukoliko oceni da postavljeni minimalni zahtevi za kapitalom u konkretnom slučaju nisu dovoljni za pokriće rizika banke, može naložiti banci povećanje nivoa kapitala. Stub 2 uvodi nov pristup upravljanju rizicima i proceni adekvatnosti kapitala od strane banaka i ukazuje na neophodnost primene efikasne supervizije čiji je akcenat na analizi procesa interne procene adekvatnosti kapitala banke. Banke su u obavezi da vrše procenu adekvatnosti kapitala za pokriće svih rizika kojima su u svom poslovanju izložene, uključujući i rizike koji nisu (u potpunosti) obuhvaćeni Stubom 1. Supervizor treba da analizira i proceni adekvatnost ovog internog procesa banke, radi određivanja da li menadžment banke primenjuje razboritu procenu svih rizika i da li je izdvojio adekvatan kapital u odnosu na obim i vrstu svojih poslovnih aktivnosti.

U ukupno izdvojenom kapitalu dodatni kapital bi trebalo maksimalno da obuhvata 50% kapitalne baze. On obuhvata:

1. neobelođanjene rezerve,

2. revalorizacione rezerve,
3. opšta rezervisanja/opšte rezerve za gubitke pokreditima,
4. hibridne dužničke instrumente kapitala i
5. subordinirani ročni dug. (vidi /1/ str.137.)

Stub 3 predstavlja pružanje potpore minimalnim kapitalnim zahtevima (Stub 1) i nadzoru nad adekvatnošću kapitala (Stub 2). Svrha ovog stuba je donošenje formalne politike objavljivanja koju mora odobriti nadzorni odbor banke. Kada banke objave dovoljno informacija o svojim aktivnostima, tržišni učesnici mogu stvoriti snažne podsticaje za zdrav način poslovanja. Cilj trećeg Stuba je podstaknuti tržišnu disciplinu, zahtevajući objavljivanje seta informacija o poslovanju banaka. Na taj način svi učesnici na tržištu imaju više informacija o izloženosti i upravljanju rizicima pojedinih banaka, što će u konačnici rezultirati i zdravijim bankarskim položajem. Ključne informacije odnose se na informacija o obuhvatu primene Bazela II, visini i strukturi kapitala, izloženosti riziku, procesu procene rizika i adekvatnosti kapitala institucije. Ovakva transparentnost, koju se nalaže u okviru Stuba 3, daje snažne podsticaje za zdrav način poslovanja, jer tržište može nagraditi banke koje upravljaju rizicima na odgovarajući način i kazniti one koje održavaju kapital na pre niskom Stubu u odnosu na rizični profil. Ukoliko banke žele koristiti mogućnost nižih kapitalnih zahteva, nužno je ispuniti ovaj uslov transparentnosti, iz razloga što je on sastavni deo procesa odobravanja internih modela. (vidi /3/ str.94-108.)

Na taj način, tržište može »nagraditi« banke koje upravljaju rizicima na odgovarajući način, ili »kazniti« one koje održavaju kapital na pre niskoj osnovi u odnosu na svoj rizični profil.

Osnovna ideja Bazela II mogla bi se izraziti kroz konstataciju da za merenje bilo kog rizika ne postoji jedna veličina koja može odgovarati svima. Basel II ima pretenziju da bude mnogo više rizično osetljiv, zatim da stavi naglasak na ocenu rizika od strane banke i da postane međunarodno mnogo prihvatljiviji.

U tom smislu su odlukama NBS iz oblasti kontrole banaka normirane oblasti upravljanja operativnim rizicima, tržišnim rizicima i rizikom zemlje, čime je zaokružena regulacija upravljanja najznačajnijim rizicima u poslovanju banaka. Formiranjem regulatornog kreditnog biroa u okviru Sektora za kontrolu banaka, učinjen je značajan napredak u procesu tranzicije ka novim standardima poslovanja. Preko kreditnog registra će se jačati centralizovani pristup internom rejtingu.

Buduće aktivnosti NBS u segmentu regulacije i kontrole banaka usmerene su ka postepenoj tranziciji od Bazela I ka Bazelu II. U tom smislu, kao ključni zadaci NBS označeni su:

1. donošenje zakonske i podzakonske regulative koja podržava primenu principa Bazela II;
2. testiranje banaka u pogledu spremnosti za primenu Bazela II;
3. priprema banaka za sprovođenje Bazela II;

- a) edukacija zaposlenih,
 - b) uspostavljanje adekvatnog IT sistema koji će osigurati potrebne podatke i biti podrška,
 - c) modelu upravljanja pojedinim rizicima,
 - d) definisanje različitih politika i procedura za upravljanje rizicima;
4. rešavanje pitanja koja praksa pokaže spornim za dalji razvoj poslovanja banaka na principima kvalitetnog upravljanja rizicima.

Uspešna primena novih principa u mnogome zavisi i od kadrova koji raspoložu relevantnim znanjima i veštinama za sprovođenje novih standarda.

3. Uvođenje Bazela II u Srbiji

Imajući u vidu da je uvođenje Bazel II standarda jedan od prioriteta Narodne banke Srbije (NBS), kao supervizora ostalih banaka, u okviru Sektora za kontrolu poslovanja banaka, formirana je posebna Radna grupa za uvođenje preporuka i standarda Bazel II koja je, u operativnom smislu, zadužena za proces implementacije, uvođenja Bazel II standarda u Srbiji.

U cilju sprovođenja efikasne implementacije, Komisija za kontrolu banaka je na predlog Radne grupe usvojila Strategiju uvođenja Bazel II standarda (vidi /10/ str: 1 do 5.) i Operativni plan aktivnosti uvođenja Bazel II standarda (vidi /7/ str: 2 do 15.).

Dinamično okruženje, aktuelna i buduća dešavanja na finansijskim tržištima širom sveta, uslovljavaju potrebu praćenja novonastalih okolnosti. U tom smislu, Strategija i Operativni plan, odnosno aktivnosti Radne grupe biće blagovremeno, po potrebi, izmenjene i dopunjene.

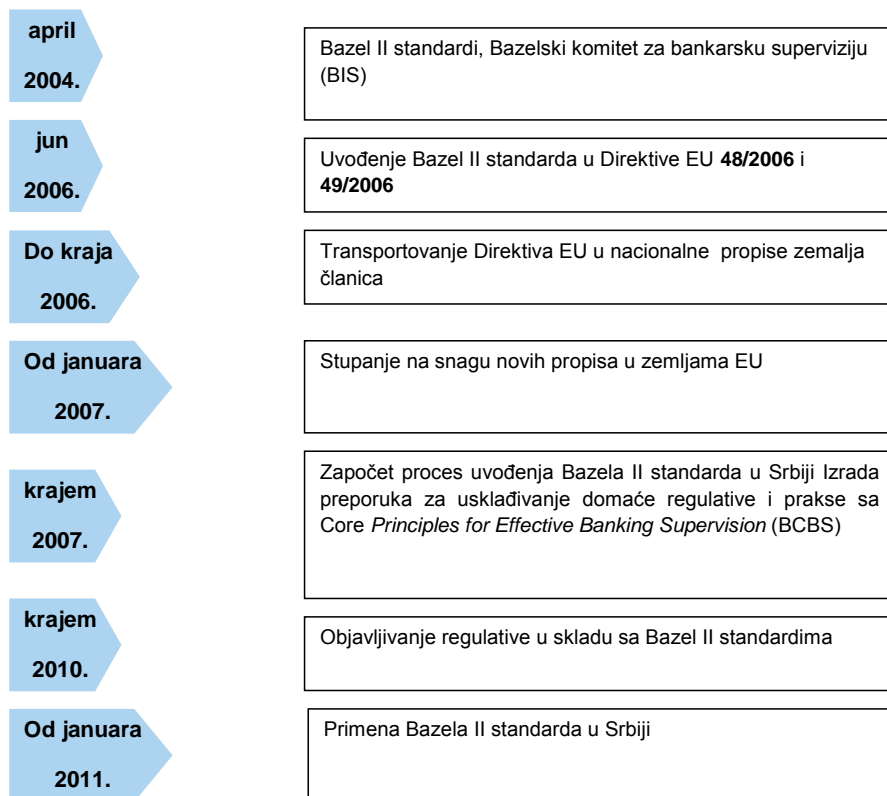
S obzirom da se radi o značajnom i kompleksnom procesu, tokom procesa implementacije, posebna pažnja biće posvećena saradnji sa bankama i Udruženje banaka Srbije, supervizorima drugih zemalja i relevantnim institucijama.

Bazela II je počeo da se primenjuje od januara 2006. godine. Međutim, duh ovog Sporazuma se već primećivao i ranije u regulativi Narodne banke Srbije. Pre svega se misli na kontrolu poslovanja banaka i primenu međunarodnih računovodstvenih standarda.

Prva prezentacija Bazela II kod nas bila je, na Savetovanju Udruženja banaka Srbije, a potom i kroz seriju seminara u Centru za bankarsku obuku.

Na Slici br.1 je prikazan vremenski okvir za implementaciju Bazel II standarda u Srbiji.

Slika 1. Bazel II standardi i vremenski okvir implementiranja



Izvor: Narodna banka Srbije

3.1. Upitnici i ankete o uvođenju Bazela II standarda u Srbiji

Radna grupa za uvođenje preporuka i standarda Bazel II je sačinila i bankama dostavila prvi Upitnik o primeni Bazel II standarda (vidi /8/ str: 1 do 36.). Upitnik je dostavljen svim bankama na teritoriji Republike Srbije (ukupno 34 banke) i sve banke su dostavile svoj odgovor, nakon čega je izvršena analiza rezultata Upitnika.

Cilj sačinjavanja i sprovođenja Upitnika je stvaranje slike o trenutnom stanju u bankarskom sektoru Srbije a u vezi sa pitanjima relevantnim za implementaciju Bazel II standarda.

U skladu sa Strategiju uvođenja Bazel II standarda i Operativnim planom aktivnosti uvođenja Bazel II standarda, Radna grupa za uvođenje preporuka i standarda Bazel II će i u narednom periodu sprovoditi slične ankete, a u cilju praćenja napretka i problema sa kojima se banke suočavaju u procesu pripreme za Bazel II.

Kriterijum veličine, na osnovu veličine kapitala banaka, svrstava banke u tri Peer grupe, (velike banke – Peer 1, srednje banke – Peer 2, male banke Peer – 3) (vidi /8/ str: 1 do 36.)

Peer 1

- AIK banka a.d. Niš
- Banca Intesa a.d. Beograd
- Vojvođanska banka a.d. Novi Sad
- EFG Eurobank a.d. Beograd
- Komercijalna banka a.d. Beograd
- Raiffeisenbank a.d. Beograd
- Hypo Alpe-Adria-Bank a.d. Beograd

Peer 2

- Alpha Bank a.d. Beograd
- Volksbank a.d. Beograd
- Erste Bank a.d. Novi Sad
- Meridian Bank CA group a.d. Novi Sad
- Metals banka a.d. Novi Sad
- NLB Continental banka a.d. Novi Sad
- NLB LHB banka a.d. Beograd
- OTP banka a.d. Novi Sad
- Piraeus Bank a.d. Beograd
- PB Agro banka a.d. Beograd
- Poštanska štedionica a.d. Beograd
- ProCredit Bank a.d. Beograd

- Societe Generale banka Srbija a.d. Beograd
- Univerzal banka a.d. Beograd
- UniCredit Bank Srbija a.d. Beograd
- Čačanska banka a.d. Čačak

Peer 3

- Jugo banka a.d. Kosovska Mitrovica
- JUBMES a.d. Beograd
- KBC banka a.d. Beograd
- Kosovsko-metohijska bana a.d. Zvečan
- Marfin Bank a.d. Beograd
- Opportunity banka a.d. Novi Sad
- Privredna bana a.d. Pančevo
- Privredna bana a.d. Beograd
- Srpska banka a.d. Beograd
- Findomestic banka a.d. Beograd
- Credy banka a.d. Kragujevac

Rezime rezultata Upitnika o primeni Bazel II standarda koji je NBS sproveda tako što je svrstala banke u tri Peer grupe, ukratko ćemo predstaviti.

Na pitanje **kako ocenjuju značaj uvođenja Bazel II standarda u Srbiji** odgovorili su sledeće: većina banaka, 29 od ukupno 34 ispitane banke, ocenjuju značaj uvođenja Bazela II standarda u Srbiji kao visok. Sa druge strane, nijedna banka ne smatra da je značaj uvođenja Bazel II standarda nizak. Rezultati pokazuju očekivanu tendenciju da banke koje su članice bankarske grupe, kao i veće banke, pridaju veći značaj Bazel II standarda u odnosu na ostale banke. Sve strane banke i sve banke iz peer 1 grupe ocenile su značaj visokim kao i 94% banaka iz Peer 2 grupe, dok je odgovarajući procenat kod domaćih banaka i banaka iz Peer 3 grupe 64%.

Na pitanje **koliki će značaj uvođenje Bazel II standarda imati za banku ispitanika** rezultati su sledeći: za većinu banaka uvođenje standarda ima

visok značaj, a samo jedna banka kao nizak. Sve strane banke i sve banke iz peer 1 grupe ocenile su značaj visokim kao i 94% banaka iz peer 2 grupe, dok je odgovarajući procenat kod domaćih banaka i banaka iz peer 3 grupe 60%.

Na pitanje **prioriteta koji menadžment banke daje uvođenju Bazel II standarda** daju se odgovori da u 65% banaka prioritet visok, dok je u 29% ispitanika srednji, dok je kod samo 2 banke prioritet nizak, ili pak nepostoji. U svim bankama grupe peer 1 prioritet je visok.

Na pitanje **kako vide uvođenje Bazel II standarda** najveći broj banaka preko 90% vidi kao mogućnost za unapređenje procesa upravljanja rizicima i to naročito strane banke. Oko 40% banaka smatra da će implemantacija Bazel II standarda doprineti unapređenju korporativnog upravljanja.

Na pitanje **šta banke vide kao moguće prednosti primene Bazela II standarda?** Primena internih modela za upravljanje rizicima i izračunavanje kapitalnih zahteva je prema mišljenju većine banaka, najznačajnija prednost primene Bazel II standarda. Oko 40% banaka kao moguću prednost vidi veću fleksibilnost pri korišćenju Bazel II standarda. Oko 40% banaka, kako iz peer 1 i tako i iz peer 2 grupe, smatra da će implemantacija standarda omogućiti smanjenje kapitalnih zahteva, dok samo 9% banaka iz peer 3 grupe smatra isto.

Na pitanje **kako ocenjuju znanje svojih zaposlenih o Bazel II standardima**, nažalost samo jedna banka je ocenila kao odlično dok oko 90% banaka ocenjuje znanje svojih zaposlenih kao solidno, tačnije 32% banaka ili 11 ispitanih banaka, dok je 59% banaka znanje svojih zaposlenih ocenilo kao osnovno oko 20 banaka. Dve banke odgovorile su da njihovi zaposleni nisu u opšte upoznati sa Bazel II standardima.

Na pitanje **načina na koji banka čini edukaciju svojih zaposlenih u oblastima koje su relevantne za Bazel II standarde**, banke odgovaraju na različite načine kao što je obuka zaposlenih, razni seminari, ali nažalost 20% banaka još uvek ne sprovodi edukaciju zaposlenih u toj oblasti.

To su samo neka od pitanja Upitnika koji je NBS sprovela u bankama u Srbiji.

U 2009. godini na osnovu rezultata prvog Upitnika i sprovođenja detaljne analize, od strane Sektora za kontrolu poslovanja, Radna grupa je sprovela i Upitnik 2 o primeni Bazel II standarda u Srbiji.

Ciljevi sačinjavanja Upitnika 2 su (vidi /9/ str: 1 do 59..):

- Procena trenutnog stanja,
- Dalji razvoj,
- Identifikovanje prednosti i poteškoća pri uvođenju Bazel II standarda,
- Ažuriranje podataka dobijenih Upitnikom 1, kao i

- Obezbeđenje informacija relevantnih za sprovođenje kvantitativne studije uticaja.

Upitnici su dostavljeni svim bankama krajem marta 2008. i 2009. (ukupno 34).

Posebna pažnja posvećena je: značaju koje banke pridaju Bazel II standardima organizacionoj, tehničkoj i kadrovskoj osposobljenosti, kao i strateškoj opredeljenosti banaka za implementaciju Bazel II standarda. Banke daju visoku ocenu značaju uvođenja Bazela II u Srbiji od strane većine banaka

Moglo se zaključiti da je upravljanje rizicima u bankama nedovoljno razvijeno, odnosno da nepostoji adekvatan tretman i značaj rizik menadžment funkcije u bankama, a da je prisutna i oskudnost kadrova odgovarajućeg znanja i kompetentnosti. Takođe, u oblasti informacione tehnologije očekivani su određeni problemi u unapređenju informacione tehnologije i veliki su troškovi u oblasti informacione tehnologije i evidentan je nedostatak adekvatnih vremenskih serija.

Možemo na samom kraju dati i mali rezime, da je neophodna edukacija kadrova i razvoja procesa upravljanja rizicima u bankama u cilju što efikasnijeg sprovođenja regulative i pripreme za Bazel II i potrebna je intenzivna saradnja NBS i banaka tokom procesa implementacije Bazela II u Srbiji.

3.2. Strategija uvođenja Bazela II standarda u Srbiji

Osnovni cilj Narodne banke Srbije (NBS) je održavanje finansijske stabilnosti. Jedan od instrumenata koji ona koristi u cilju ostvarivanja napred navedenog cilja je obavljanje supervizorske funkcije nad celokupnim finansijskim sistemom Srbije, uključujući i banke.

Imajući u vidu profitabilnost i održivost poslovanja, na duži rok, banka zavisi od efikasnosti i efektivnosti procesa upravljanju rizicima i kapitalom, interes banaka je da na adekvatan način upravljalu rizicima u bankarskom poslovanju. U skladu sa tim, neophodno je prmanentno usavršavanje regulative iz oblasti supervizije banka i edukacija kadra iz te oblasti, koji će biti sposoban da odgovori na izazove koji predstoje.

U cilju daljeg jačanja stabilnosti finansijskog sistema Srbije i unapređenja funkcije supervizije centralna banka Srbije, kao supervizor banaka se trudi da usvoji i omogući primenu standarda Bazelovog komiteta za bankarsku superviziju.

Osnovne ideje Bazela I uglavnom su inkoporirane u aktuelne domaće propise i praksu iz oblasti supervizije (vidi / 13), a doneti novi propisi (vidi/14) predstavljaju i značajan korak ka primeni Bazel II standarda.

Komisija za kontrolu bankaka formirala je posebnu Radnu grupu za uvođenje preporuka i standarda Bazela II. Komisija za kontrolu banaka imenovala je 5 članova Radne grupe za implementaciju Strategije uvođenja standarda Bazela II u Srbiji. Ona ima ulogu nadzornog tela nad predviđenim aktivnostima Radne grupe. Proces uvođenja Bazela II standarda je transtarentan.

Radna grupa ima operativnu ulogu ostvarivanju Strategije, a u prvoj fazi procesa uvođenja Bazela II preduzela je sledeće aktivnosti:

- Izvršila je GAP analizu između Bazel II standarda i postojeće domaće regulative i prakse iz oblasti supervizije bnaka;
- Izvršila je komparativnu analizu primena Bazel II standarda od strane država članica EU, kao i zemalja iz okruženja.

Po izvršenoj prvoj fazi prešlo se na izradu Operativnog plana aktivnosti uvođenja Bazela II standarda kojim je precizno utvrdila aktivnosti i rokove za sprovođenje

Strategije koji se pre svega odnose na rokove za:

- Izradu prvog nacrtu neophodnih propisa,
- Izradu drugog nacrtu neophodnih propisa,
- Objavljivanje predloga regulative, u cilju omogućavanja javne rasprave o njima,
- Objavljivanje propisa u Službenom glasniku RS,
- Potpunu primenu novih propisa.

Tokom procesa uvođenja Bazela II standarda neophodno je da radna grupa izradi i kvantitativne studije o efektima primene novih propisa na pojedine banke u Srbiji, kao i celukupan bankarski sektor u celini, kao i da vrši redovno anketiranje svih bankaka o uvođenju standarda Bazela II. To je jedan od načina da se vide namere banka o primeni nekih složeniji metoda i modela u procesu upravljanja pojedinim rizicima.

Posebna pažnja biće posvećena:

- analizi i upotrebi diskrecionih prava supervizora u skladu sa standardima Bazel II i direktivama EU 48/2006 i 49/2006, a u cilju optimalne implementacije standarda koja bi uvažavala specifične karakteristike našeg bankarskog sektora,
- uspostavljanju adekvatnog sistema za isveštavanje u skladu sa preporukama Bazela II standarda i Komitata evropske supervizije banaka Committee of European Banking Supervisors (CEBS),
- formiranju posebnih timova u okviru Radne grupe koji će razviti metodologiju i stvoriti uslove neophodne za validaciju internih modela banka za upravljanje pojedinim rizicima, kao i za priznavanje eksternih agencija za procenu rejtinga.

Nakon objavljivanja nove regulative u skladu sa Bazel II standardima, neophodno je izvršiti edukaciju kadra kako u bankama, preko Udruženja banka Srbije, tako i u NBS.

3.3. Operativni plan uvođenja Bazela II u Srbiji

U skladu sa već pomenutom Strategijom uvođenja Bazel II standarda, Radna grupa je sprovela, u prvoj fazi svoga delovanja, sledeće aktivnosti:

- Gep analizu između Bazela II standarda i postojeće regulative u Srbiji i prakse iz oblasti supervizije banaka;
- Komparativnu analizu primene Bazel II standarda od strane država članica EU, kao i drugih zemalja u okruženju.

Imajući u vidu do sadašnja iskustva i aktivnosti u procesu uvođenja Bazel II standarda u Srbiji, Radna grupa NBS je sprovela određene aktivnosti u cilju uvođenja standarda Bazelovog komiteta za bankarsku superviziju (BCBS) u Srbiji.

U skladu sa Operativnim planom (vidi /7/ str: 2 do 15.) uvođenja Bazela II u Srbiji Radna grupa je sprovela, ili planira da sprovodi sledeće aktivnosti:

Izgradnja kapaciteta u NBS (capacity building): edukacija zaposlenih i prijem nedostajućeg kadra kontinuirano tokom procesa implementacije Bazela II.

U cilju optimalnog realizovanja aktivnosti ovog plana predviđeno je da, u skladu sa mogućnostima, organizacione jedinice supervizije u čijoj su nadležnosti on-site i off-site kontrola, kao i pravna pitanja, imaju aktivnu ulogu i da intenzivno prate proces implementacije Bazel II standarda u bankama u Srbiji.

U skladu sa Strategijom, Radna grupa će tokom procesa implementacije saradivati sa Udruženjem banaka Srbije (UBS) i sa ostalim poslovnim bankama. Predviđeno je da se radni sastanci održavaju prema potrebi, najmanje jednom u tri meseca, a naročito intenzivno tokom procesa izrade nacrta nove regulative.

Saradnja sa BCBS i Komitetom evropskih bankarskih supervizora (CEBS) kao i saradnja i razmena iskustva sa drugim supervizorima u cilju što efektivnije i efikasnije implementacije Bazel II standarda. Neophodno je i veoma značajno ostvariti kontinuiranu saradnju sa pomenutim institucijama, odnosno njihovim radnim grupama, kao što je Grupa za implementaciju standarda (AIG) BCBS. Razmena iskustva sa drugim supervizorima iz zemalja u kojima je delimično ili u potpunosti implementiran Bazel II od suštinskog je značaja i predstavlja izvor informacija koje mogu da imaju značajan doprinos procesu implementacije Bazel II standarda u Srbiji.

Formiranje radnih timova u bankama, u Srbiji, za implementaciju Bazel II standarda i određivanje koordinatora za saradnju sa Radnom grupom tokom

procesa implementacije Bazel II standarda je neophodno radi efikasnije implementacije Bazel II standarda. Neophodno je da sve banke formiraju radne timove za implementaciju standarda, kao i da u svakoj banci postoji koordinator za saradnju sa Radnom grupom NBS tokom procesa implementacije Bazel II standarda.

Izrada prvog nacrtu regulative je takođe veoma bitna za implementaciju Bazel II standarda u Srbiji. Radna grupa će izraditi prvi nacrt regulative sredinom 2009. godine, a u procesu izrade nacrtu regulative posebna pažnja biće posvećena izboru diskrecionih prava supervizora koja će uvažavati specifičnosti pravnih, ekonomskih i finansijskih karakteristika i prilika u zemlji. Formiranje tima za priznavanje Agencija za eksterni kreditni rejting (AEKR), konsultacije sa AEKR i odlučivanje o priznavanju pojedinačnih AEKR, još jedan je korak ka lakšoj implementaciji Bazel II standarda. Neophodno je u okviru Sektora za kontrolu banaka NBS formirati poseban tim, što podrazumeva angažovanje postojećeg kadra u okviru Sektora za kontrolu banaka NBS i naročito zapošljavanje nedostajućih stručnjaka, a čiji će zadatak biti odlučivanje o priznavanju eksternih kreditnih rejting agencija koje su podnele zahtev NBS. U cilju što efikasnijeg funkcionisanja tima, kao i samog procesa priznavanja agencija za eksterni kreditni rejting, neophodno je održavanje povremenih konsultacija sa vodećim AEKR.

Očekuje se da će nova regulativa stupiti na snagu 01.01.2011. godine za sve banke i za sve pristupe izračunavanja pokazatelja adekvatnosti kapitala, uz korišćenje prudencijalnih donjih limita za napredne pristupe. Naime, Bazel II standardima predviđena je opcija korišćenja prudencijalnih donjih limita, odnosno korektivnih faktora kapitala. Cilj korišćenja korektivnih faktora je uspostavljanje što pouzdanije primene naprednih pristupa. Na primer: ukoliko banka primenjuje IRB pristup kreditnom riziku, tokom 2011. godine, kapitalni zahtev za kreditni rizik iznosiće minimum 90% kapitalnih zahteva izračunatih u skladu sa prethodnim propisima (ovaj primer ima samo ilustrativnu svrhu).(vidi /7/ str: 2 do 15.)

4. ZAKLJUČAK

Poznato je da međunarodna finansijska regulativa mora evoluirati kako bi mogla pratiti finansijske inovacije, tehnološke promene i sve veću povezanost i isprepletenost finansijskih institucija na globalnom nivou. Samim tim, Bazel II, svakako, ne predstavlja konačan cilj, već samo jednu stepenicu na putu do harmonizacije međunarodne bankarske regulative i stabilnijeg globalnog finansijskog sistema. Već je sredinom 2009. godine BCBS unapredio postojeće smernica, iz čega će se najverojatnije izroditi i novi kapitalni sporazum (Bazel III). To znači da je implementacija optimalne i robusne, procesne i ekspertne infrastrukture namenjene zadovoljenju postojećih smernica od presudne važnosti za finansijske institucije, uzevši u obzir brzi razvoj regulatornih zahteva.

Jačanje tržišne konkurencije i globalizacija kao osnovni pokretači, te dodatno procesi deregulacije sektora, jačanje uloge finansijskih tržišta, intergracije međunarodnih tržišta kapitala, kao i prodor savremenih informacionih tehnologija doveli su do tendencije stvaranja velikih i kompleksnih bankarskih institucija. Za proteklu deceniju i po, bankarski sektor je doživeo neočekivano visok nivo konsolidovanja, paralelno sa odvijanjem rekordno visoke stope odobravanja kredita, a samim tim i povećanjem rizika u bankarstvu.

Primena Bazela II u Srbiji biće olakšana, upravo zbog toga što 75% bankarskog sektora, mereno učešćem u ukupnoj bilansnoj aktivni bankarskog sektora, kod nas čine strane banke, čije „matice“ već primenjuju standarde Bazela II. Međutim, takav način prihvatanja već formiranih informatičkih rešenja dovode do izvesnih problema u Srbiji za koje Bazel nema odgovor. Uvoz informativnih rešenja u Srbiji na bazi Bazela doprinosi boljem implementiranju Bazela II, pošto su ali su na tom polju strane banke u prednosti u odnosu na domaće jer koriste sofisticirane i isprobane modele koje je neophodno prilagoditi, odnosno modifikovati za bankarsko tržište u Srbiji.

Implementacija standarda BSBS, misli se na primenu Bazela II, u Srbiji predstavlja značajan korak ka unapređenju bankarstva i povećanje osetljivosti banaka na rizik u skladu sa svetskim standardima.

Bitno je napomenuti da se implementacijom tih smernica menja način poslovanja banke, organizacija poslovnih procesa te radne procedure što iziskuje vrlo značajne finansijske i organizacione napore, posebno za manje i srednje banke. Usled toga postoji i mogućnost da se smernice sporazuma počnu doživljavati kao regulatorno opterećenje, a ne kao mogućnost unapređenja poslovanja, ali to je samo pretpostavka.

Osnovna ideja Bazela II mogla bi se izraziti kroz konstataciju da za merenje bilo kog rizika ne postoji jedna veličina koja može odgovarati svima. Bazel II ima pretenziju da bude mnogo više rizično osetljiv, zatim da stavi naglasak na ocenu rizika od strane banke i da postane međunarodno mnogo prihvatljiviji.

Formiranjem regulatornog kreditnog biroa u okviru Sektora za kontrolu banaka, učinjen je značajan napredak u procesu tranzicije ka novim standardima poslovanja. Preko kreditnog registra će se jačati centralizovani pristup internom rejtingu.

Uspešna primena novih principa u mnogome zavisi i od kadrova koji raspolažu relevantnim znanjima i veštinama za sprovođenje novih standarda.

Bazel II uvodi skalu sofisticiranih pristupa kreditnom riziku i daje novi fokus na operativni rizik. Zahvaljujući implementaciji Bazela II donosiće se znatno kvalitetnije poslovne odluke, značajno će se podići kvalitet upravljanja bankom i njenim pojedinim delovima, a isto tako će se i povećati, u krajnjoj instanci, njena tržišna vrednost. Neophodno je da menadžment rizika postavi osnov za rukovođenje bankom, te da se na osnovu kvalitetnih sistema za menadžment rizika donose sve poslovne odluke u banci. Bazel II budi preduzetnički duh u bankarstvu, a interes Srbije je da blisko prati razvoj bankarskog prava u EU, jer će nam ta iskustva biti izuzetno korisna u razvoju nove bankarske regulative.

Već pomenuti problemi za koje Bazel II nema odgovor jeste upravo „evrozicija“ bilansa, vezivanje plasmana za indekse u EUR (čiji je kurs u porastu), što neminovno dovodi do neizvršenja obaveza od strane dužnika. Visok stepen evrozicije je najbolji indikator koliko je mali prostor za vođenje nezavisne monetarne politike. On je posledica duge istorije nestabilnosti, inflacije i hiperinflacije, odnosno, grešaka u vođenju ekonomske politike u prošlosti. Greške uključuju i institucionalna rešenja zaštite od visoke inflacije. U Srbiji je zaštita obezbeđena mogućnošću da se štedi u stranoj valuti. Stepenn evrozicije je dodatno povećan nakon privatizacije realnog i finansijskog sektora, kao rezultat priliva kapitala i promene strukture vlasništva bankarskog sektora. Danas se većina bankarskog sektora nalazi u rukama stranih vlasnika. Ove banke lako dolaze do stranog kapitala, što ih čini nezavisnim od likvidnosti koju obezbeđuje centralna banka. Konačno, stepenn evrozicije je povećan zbog jake tražnje za kreditima u uslovima niske štednje u dinarima. Visok stepenn evrozicije umanjuje uticaj referentne kamatne stope na aktivnu i pasivnu kamatnu stopu poslovnih banaka, kao i efikasnost kreditnog kanala.

Stres testovi koji su sprovedeni u drugom tromesečju 2008. godine potvrdili su visoku otpornost bankarskog sektora na predviđene šokove. Pokazalo se, kao i na kraju 2007. godine, da čak i u slučaju nastanka kreditnog, tržišnog rizika ili rizika likvidnosti u ekstremnim razmerama pokazatelj adekvatnosti kapitala ne bi pao ispod propisanog minimuma. Sa druge strane, osetljivost pokazatelja adekvatnosti kapitala je neznatno povećana.

Za stabilnost finansijskog sistema od daleko većeg značaja od učešća kapitala u bilansnoj sumi, je odnos između realno raspoloživog kapitala i nivoa preuzetih rizika. Ovaj odnos se izražava opšteprihvaćenim standardom adekvatnosti kapitala, koji predstavlja relaciju kapitala banke i rizične aktive (aktiva ponderisana kreditnim rizikom i otvorena devizna pozicija banke).

Preniska adekvatnost kapitala ukazuje da banka ne raspolaže kapitalom dovoljnim za pokrivanje preuzetih rizika, u kom slučaju sredstva deponovana mogu biti ugrožena. Međutim ni previsoka adekvatnost kapitala ne ide u prilog finansijskoj stabilnosti. Banke sa suviše visokom adekvatnošću kapitala neefikasno koriste sopstvena sredstva i/ili imaju nisku izloženost rizicima inherentnim bankarskom poslovanju (suprotno prirodi bankarskog posla), što umanjuje profitabilnost i posledično smanjuje mogućnost rasta, kako u pogledu bankarskog portfelja tako i u pogledu potencijalne dokapitalizacija u uslovima tržišnog privređivanja. Iako je na nivou sektora prosečna adekvatnost kapitala prilično visoka, ohrabruje podatak da čak polovinom bilansne sume bankarskog sektora upravljaju banke sa adekvatnošću kapitala u zoni između 12% i 20%. Visoki pokazatelji adekvatnosti kapitala uobičajeni su za tranzicione zemlje koje prolaze kroz proces sustizanja u pogledu finansijskog posredovanja. Snažnom kapitalizovanošću se obezbeđuje rezistentnost sistema na rizike koji proizlaze kako iz krhkog makroekonomskog okruženja tipičnog za takve zemlje, tako i iz rapidnog rasta kreditne aktivnosti. velikog značaja sa aspekta apsorpcije rizika koji mogu nastati po osnovu kreditne ekspanzije; suviše visoki pokazatelji adekvatnosti mogu na duži rok imati posledice po profitabilnost bankarskog sektora.

Postepena primena Bazela kod nas dovodi do zdravijeg poslovanja, visoke kapitaliziranosti (iznad propisanih standarda), o čemu svedoči i visina koeficijenta adekvatnosti kapitala koja po Odluci o adekvatnosti kapitala banke (vidi / 15.) Narodne bake Srbije iznosi 12%, dok je po Bazelskim standardima ona 8%, čak su i predlozi da se pod uticajem Svetske ekonomske krize taj procenat prepolovi. Posebnu težinu u svetlu Svetske ekonomske krize ima podatak da sa preko 75% aktive bankarskog sektora upravljaju banke čiji je pokazatelj adekvatnosti kapitala iznad 20%. Stres testovi koji su sprovedeni u drugom tromesečju 2008. godine potvrdili su visoku otpornost bankarskog sektora na predviđene šokove. U 2008. godini banke u Srbiji su bile u obavezi da obezbeđuju da rizična aktiva bude pokrivena kapitalom sa najmanje 12%, što je za 4 procentna poena više nego minimum koji je prihvaćen u međunarodnim standardima. Pokazatelj adekvatnosti kapitala za bankarski sistem opada (26,0% u 2005., 24,7% u 2006., 27% u 2007., i 23,4% u 2008. godini), ali je i dalje daleko iznad propisanog minimuma. Praksa je pokazala da je prosečna adekvatnost kapitala srpskih banaka 2008. godine bila čak više nego dupla od propisane i iznosila je 23,4%.(vidi / 16.)

Visok pokazatelj adekvatnosti kapitala garant je rezistentnosti bankarskog sektora. Banke su u tom pogledu na primeren način pristupile rizicima koji proizlaze iz kreditne ekspanzije, jer se, pored izloženosti kreditnom riziku, javlja sve veća izloženost deviznom, a naročito operativnom riziku, kojima, sudeći po tom pokazatelju, bankarski sektor dobro upravlja.

U poslednjih nekoliko godina kapitalni sporazum Bazel II postao je glavna tema interesa u bankarskom svetu. Bazel II sporazum, naslednik sporazuma Bazel I, definiše smernice za upravljanje glavnim činiocima vezanim za kreditni, operativni i tržišni rizik. Taj skup smernica osigurava da je adekvatnost kapitala – kapitala koji banka mora izdvojiti za pokrivanje nepredviđenih gubitaka – povezan s ključnim elementima bankarskih rizika. Zakonska regulativa u svetu, a posebno u zemljama članicama Evropske unije, definiše tačno određene rokove u kojima bankarske organizacije moraju zadovoljiti smernice sporazuma Bazel II.

S obzirom da se radi o značajnom i kompleksnom procesu, tokom procesa implementacije, posebna pažnja biće posvećena saradnji sa bankama i Udruženjem banaka Srbije, supervizorima drugih zemalja i relevantnim institucijama imajući u vidu profitabilnost i održivost poslovanja, na duži rok, banka zavisi od efikasnosti i efektivnosti procesa upravljanju rizicima i kapitalom, interes banaka je da na adekvatan način upravljaju rizicima u bankarskom poslovanju. U skladu sa tim, neophodno je permanentno usavršavanje i korekcija regulative iz oblasti supervizije banaka i edukacija kadra iz te oblasti, koji će biti sposoban da odgovori na izazove koji predstoje.

LITERATURA

1. Bank for International Settlement, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework, Comprehensive Version, jun 2006, p. 137.
2. Ljubić Marijana, Primena Bazelskog sporazuma za međunarodne standarde kapitala na bankarsko tržište Srbije, Časopis Finansije, Ministarstvo finansija RS, vol 64, br. 1/6 (2009), str. 198-216.
3. Ljubić Marijana, Uticaj svetske ekonomske krize na Bazel II, Časopis Računovodstvo vol. 53., br.. 11-12/09, str. 94-108.
4. Michael Frenkel, Ulrich Hommel, Gunter Dufey, Markus Rudolf, Michael Frenkel, Risk Management: Challenge and Opportunity, Springer, 2005, no.55.
5. Milojević N., Bazel II i predviđanje posledica njegove implementacije, Časopis Industrija 1/2008., str. 52-65.
6. Narodna banka Srbije, Nacionalna implementacija Bazel II standarda, Sektor za kontrolu bankaka, Radna grupa za uvođenje preporuka i standarda Bazel II, 2007. godine.
7. Narodna banka Srbije, Operativni plan aktivnosti uvođenja Bazel II standarda, Sektor za kontrolu bankaka, Radna grupa za uvođenje preporuka i standarda Bazel II, Maj 2008. godine, Izmene i dopune: februar 2009. godine, str: 2 do 15.
8. Narodna banka Srbije, Rezime rezultata upitnika o primeni Bazel II standarda, Sektor za kontrolu poslovanja banaka, 2008. godine, str: 1 do 36.
9. Narodna banka Srbije, Rezime rezultata upitnika 2 o primeni Bazel II standarda, Sektor za kontrolu poslovanja banaka, 2009. godine, str: 1 do 59.
10. Narodna banka Srbije, Strategija uvođenja Bazel II standarda, Sektor za kontrolu bankaka, Radna grupa za uvođenje preporuka i standarda Bazel II, 2008. godine, str: 1 do 5.
11. Njegomir Vladimir, Uloga tržišta kapitala u upravljanju rizikom osiguranja, Časopis Industrija , 4/2008, vol. 36, br. 4, str. 95-118.
12. Njegomir Vladimir, Uloga tržišta kapitala u upravljanju rizikom osiguranja, Industrija, 3/ 2007 vol. 35, br. 3, str. 83-102.
13. Odluka o adekvatnosti kapitala banke, Službeni glasnik RS br. 57/2006, 116/2006, 56/2007; Odluka o upravljanju rizicima Službeni glasnik RS br. 57/2006, 86/2007; Odluka o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki banke, Službeni glasnik RS br. 57/2006, 116/2006.
14. Odluka o adekvatnosti kapitala banke, Službeni glasnik RS br. 129/2007; Odluka o upravljanju rizicima Službeni glasnik RS br. 129/2007; Odluka o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki banke, Službeni glasnik RS br. 129/2007; Odluka o upravljanju rizikom likvidnosti banke, Službeni glasnik RS br. 129/2007.
15. Odluka o adekvatnosti kapitala banke Službeni glasnik RS br. 57/2006, 116/2006, 56/2007.

16. Piraeusbank, Piraeus banka SA na drugom mestu u Jugoistočnoj Evropi po adekvatnosti kapitala, Beograd, 07.11.2008, (white paper) (Pristup 20.03.2010. godine) [dostupno na: [http:// www.piraeusbank.co.yu](http://www.piraeusbank.co.yu)]
17. Zakon o Narodnoj banci Srbije Sl. Glasnik RS.; br.72/2003 i 55/2004., član 3.